

A CIVIL SZERVEZETEK TÁRSADALMI RELEVANCIAJÁNAK MEGÍTÉLÉSE ÉS JÖVŐBELI KÖVETKEZMÉNYEI

Kőkuti Tamás

Bevezetés

A jelen tanulmány célja, hogy empirikus adatok alapján vizsgálja a civil szervezetek legitimitása, relevanciája, az állam-civil viszony, a társadalmi részvétel és a jövőorientáció tényezőire vonatkozó hallgatói attitűdöket. A kutatás arra keresi a választ, hogy a civil szféra megítélése milyen strukturális mintázatot követ, és ezek az attitűdök milyen következményekkel járnak a civil szervezetek jövőbeli társadalmi szerepének alakulására nézve. A tanulmány empirikus alapját egy egyetemi hallgatók körében végzett kérdőíves adatfelvétel képezi, amely a nappali és levelező képzések sajátosságai révén életkor tekintetében heterogén mintát biztosít, és ezáltal lehetőséget ad eltérő életciklusokhoz, intézményi tapasztalatokhoz és részvételi mintázatokhoz kapcsolódó korosztályos különbségek vizsgálatára. Az elemzés nem csupán a civil szervezetek általános megítélésében mutatkozó eltéréseket tárja fel, hanem arra is rávilágít, hogy az egyes generációk eltérő súllyal és funkcióértelmezéssel kapcsolják-e össze a civil szektort bizonyos társadalmi feladatokkal.

A vizsgálat indokoltsága abból fakad, hogy a civil szervezetek szerepe az elmúlt évtizedekben jelentős átalakuláson ment keresztül mind nemzetközi, mind hazai kontextusban. A jóléti állam lehetőségeinek bizonytalanná válása, a társadalmi problémák komplexitásának növekedése és az állami szerepvállalás korlátai egyaránt hozzájárultak a civil szféra felértékelődéséhez (Evers, 1995; Pestoff, 2012; Salamon & Anheier, 1996). Ezek a szervezetek a modern társadalmakban nem kiegészítő

szerepet töltenek be, hanem egyre inkább a közszolgáltatások biztosításának, az érdekképviselőnek és a társadalmi integrációnak is fontos szereplői (Anheier, 2014; Maier et al., 2025; Varga, 2024).

A magyar civil szektor vizsgálatának különös indokoltságát adja a poszt szocialista társadalmak civil társadalomra jellemző sajátos fejlődési pályája is. A rendszerváltást követően a civil szféra intézményesülése gyorsan lezajlott, ugyanakkor társadalmi beágyazottsága és részvételi bázisa számos kihívással néz szembe (Kuti, 1996, 2011; Laki et al., 2023; Sebestény, 2021). A hazai kutatások rámutatnak arra is, hogy a civil szervezetek társadalmi elfogadottsága és tényleges támogatottsága között gyakran jelentős eltérés figyelhető meg (Bartal, 2023; Varga, 2025). Ugyanakkor egyes vizsgálatok jelzik azt is, hogy a részvételi mintázatok átalakulóban vannak (Oross et al., 2024). A civil szervezetek fenntarthatóságának és társadalmi szerepének vizsgálata hazai kontextusban korábban is rámutatott arra, hogy a civil szféra működése nem csupán szervezeti, hanem társadalomlélektani és közösségi beágyazottsági kérdésként is értelmezhető (Balázs, 2021).

Elméleti háttér

A szakirodalmi áttekintés először a kutatás főbb vizsgálati dimenzióit mutatja be, majd a civil szervezetekkel kapcsolatos hallgatói attitűdvizsgálatok korábbi kutatási eredményeit tekinti át, különös figyelmet fordítva a nemzetközi vizsgálatokra.

Civil társadalom és legitimitás

A civil társadalom fogalma a modern társadalomtudomány egyik alapvető kategóriája, amely az állam és a piac közötti autonóm társadalmi területként értelmezhető (Cohen & Arato, 1994). E megközelítés szerint a civil szféra alapvető funkciója a társadalmi részvétel biztosítása, a közélet pluralizmusának fenntartása és a hatalmi struktúrák társadalmi kontrollja (Alexander, 2006). A civil szervezetek így nem csupán szolgáltató intézmények, hanem normatív és politikai szereplők is. A civil szervezetek a részvételi demokrácia alapvető szereplőinek tekinthetők (Reisinger, 2010).

A civil szervezetek működésének egyik kulcsdimenziója a legitimitás, amely azt fejezi ki, hogy a társadalom mennyiben tekinti működésüket elfogadottnak és kívánatosnak (Suchman, 1995). A legitimitás nem csupán jogi vagy formális státuszt jelent, hanem társadalmi elismerést is, amely a szervezetek hosszú távú fennmaradásának egyik alapfeltétele (Scott, 2008). A civil szektor esetében ez különösen fontos, mivel működésük gyakran külső erőforrásoktól és társadalmi támogatottságtól függ (Anheier, 2014).

A legitimitás társadalmi konstrukcióként értelmezhető, amely a társadalmi diskurzusok, intézményi környezet és kollektív értékrendek összjátékában alakul ki

(Maier et al., 2025). Ez azt jelenti, hogy a civil szervezetek megítélése nem pusztán teljesítményük függvénye, hanem a róluk kialakult társadalmi narratívák és percepciók eredménye is.

A welfare mix és a civil szféra funkcionális szerepe

A welfare mix elmélet a jóléti rendszerek több szereplőn alapuló működését hangsúlyozza, amelyben az állam, a piac és a civil szféra egyaránt részt vesz a társadalmi szükségletek kielégítésében (Evers, 1995; Pestoff, 2012). Ebben a rendszerben a civil szervezetek olyan funkciókat látnak el, amelyek kiegészítik vagy bizonyos esetekben helyettesítik az állami szerepvállalást.

A civil szervezetek egyik fontos sajátossága a rugalmasság és az innovációs képesség, amely lehetővé teszi számukra, hogy gyorsabban reagáljanak a társadalmi szükségletekre, mint a bürokratikusabb állami intézmények (Bovaird, 2007). Emellett a civil szervezetek jellemzően szorosabb kapcsolatban állnak a helyi közösségekkel, ami növeli érzékenységüket a specifikus társadalmi problémák iránt (Nárai, 2004).

Ugyanakkor a civil szervezetek növekvő szerepvállalása egyben kihívásokat is jelent, mivel a növekvő elvárások nem mindig párosulnak megfelelő erőforrásokkal és társadalmi részvétellel (Salamon et al., 2004). Ez a feszültség különösen releváns a jelen tanulmány szempontjából, amely a társadalmi megítélés és részvétel kapcsolatát is vizsgálja.

Civil részvétel és társadalmi tőke

A civil részvétel a társadalmi tőke egyik kulcsdimenziója, amely hozzájárul a társadalmi bizalom, együttműködés és kohézió erősödéséhez (Fukuyama, 2001; Putnam, 2000). A civil szervezetek ebben a keretben egyszerre működnek a társadalmi tőke generálóiént és felhasználóiént. A klasszikus részvételi modellek szerint az egyének részvételi hajlandóságát erőforrásaik, társadalmi státuszuk és életciklusuk határozza meg (Teorell, 2003; Verba et al., 1995). Az életkor gyakran jelenik meg magyarázó tényezőként a politikai és civil részvétel vizsgálatában (Jennings & Stoker, 2004).

A kortárs kutatások azonban arra mutatnak rá, hogy a részvételi mintázatok átalakulóban vannak. A részvétel nem egyenletesen oszlik meg a társadalomban, hanem gyakran szűkebb kapcsolathálózati csoportokhoz kötődik. A bizalomhiányra, familizmusra és a zárt kapcsolathálóakra épülő társadalmi struktúra eleve korlátozza a civil részvétel társadalmi bázisát (Vida & Bajnóczki, 2026). A magyar, román, szlovák, cseh civil szervezetekkel kapcsolatos "gap-analízist" végző kutatók tagsági kérdőív eredményeiből jól látható, mely területeken érzékelik a tagok a legnagyobb eltérést a tevékenységek fontossága és a tényleges teljesítés között. A legnagyobb hiányterületet a szakmai támogatási struktúrák jelentik. Az országos szintű szakpolitikai

szerepvállalás területén szintén tartós hiány mutatkozik. A szakmai professzionalizációt szolgáló akkreditáció és tanúsítás, valamint a hálózatépítés közepes mértékű hiányt mutatott, míg a legkisebb eltérés a K+F-ben való részvétel területén jelentkezett (Borbély-Pecze & Suhajda, 2026).

A hagyományos, hosszú távú szervezeti tagság visszaszorulása mellett előtérbe kerülnek az alkalmi, projektalapú részvételi formák (Dalton, 2008) és a társadalmi bizalom szintén kulcsszerepet játszik a részvételi hajlandóság alakulásában (Van der Meer & Dekker, 2011).

Attitűd–viselkedés közötti eltérés és civil részvétel

Az attitűd–viselkedés közötti „rés” (*attitude-behaviour gap*) a társadalomtudomány egyik alapvető problémája, amely arra utal, hogy az egyének attitűdjei és tényleges viselkedése között gyakran jelentős eltérés figyelhető meg (Ajzen, 1991). A civil szervezetek esetében ez azt jelenti, hogy a pozitív megítélés nem feltétlenül vezet aktív részvételhez.

Empirikus kutatások rámutatnak arra, hogy az egyének gyakran támogatják normatív szinten az etikai vagy közösségi célokat, azonban a tényleges cselekvés során más szempontok – például időráfordítás, költségek vagy prioritások – válnak meghatározóvá (Carrington et al., 2010).

A közjavak és kollektív cselekvés problémája szintén hozzájárul ennek az eltérésnek a megértéséhez, mivel az egyének gyakran másokra delegálják a közösségi célok megvalósítását (Ostrom, 1990). A civil részvétel korlátai és konfliktusai a hazai empirikus kutatásokban is megjelennek (Tuza & Kovács, 2024). A jótékonyság és nonprofit támogatás irodalma is megerősíti, hogy proszociális attitűdök és a tényleges magatartás között komplex kapcsolat áll fenn (Hegedűs, 2019), amelyet számos pszichológiai és társadalmi tényező befolyásol (Bekkers & Wiepking, 2011).

Vizsgálatunk szempontjából ez kiemelten fontos, mivel a kutatás az attitűdök, a részvétel és jövőkép kapcsolatát veszi górcső alá.

A civil szervezetekkel kapcsolatos hallgatói attitűd nemzetközi aspektusai

A nemzetközi szakirodalom alapján a hallgatók civil szervezetekkel kapcsolatos attitűdjei több, egymással összefüggő dimenzió mentén értelmezhetők. A kutatások jelen tanulmány fókuszának megfelelően a társadalmi relevancia, a legitimitás, a jövőbeli szerepfelfogás és a részvételi sajátosságok alapján kerülnek bemutatásra.

A civil szervezetek társadalmi relevanciájának és hatásának hallgatói megítélése

Egy tanulmány hangsúlyozza, hogy a civil társadalom fontosságára az állampolgári nevelés egyik összetevőjeként kell gondolni és kiemelni a formális tantervek szerepét is a hallgatók szisztematikus felkészítésében, hogy kritikusan részt vegyenek a civil társadalomban (Ho & Barton, 2020). 430 fős egyetemi hallgatói mintán végzett vizsgálat kimutatta, hogy napjainkban a fiatalok új eszközökkel rendelkeznek a civil szervezetek iránti növekvő érdeklődés, részvételi kultúra kialakításának elősegítésére, mint például az új média, a szocializáció új formái (Vasiliu, 2020). Egy Fülöp-szigetekre kiterjedő kutatás eredménye alapján a hallgatók megítélése szerint a civil szervezetek jelentősen hozzájárulnak a társadalmi változások előmozdításához az egyéni fejlődés és a civil identitás erősítése révén. A hallgatók a civil és közösségi szervezeteket a felelős állampolgári magatartás kialakításának és a társadalmi problémák kezelésének fontos eszközeiként értelmezik (Habibon, 2025). Egy orosz vizsgálatban a hallgatók a civil szervezeteket a társadalom szempontjából fontos és hasznos szereplőnek gondolják és az önkéntességet emelik ki, amelyet olyan pozitív fogalmakkal kapcsolnak össze, mint a jótékonyság és a közösségi szerepvállalás (Eremina & Retinskaya, 2024). A spanyol hallgatók differenciáltabban viszonyulnak a civil szervezetek különböző típusaihoz. Nagyobb érdeklődést mutatnak a nem kormányzati szervezetek és a társadalmi csoportok iránt, míg a szakszervezeteket kevésbé tekintik relevánsnak. A civil szervezetek közösségi médiafelületeit információszerzésre, véleménynyilvánításra és panaszok megfogalmazására használják, ami arra utal, hogy e szervezeteket a társadalmi problémák kezelésében és a közösségek életében hatással bíró szereplőként értékelik (Catalina-García et al., 2019). Ezzel szemben a pakisztáni hallgatók visszafogottabban ítélik meg a civil szervezetek jelentőségét. A válaszadók mindössze 35%-a értett egyet azzal, hogy a civil szervezetek fontos szerepet töltenek be a demokrácia erősítésében, és a fiatalok politikai részvételének ösztönzésében is csupán korlátozott szerepet tulajdonítottak nekik, összességében társadalomformáló hatásukat mérsékeltnak tekintve (Jahan, 2021). Az ukrán hallgatók megítélése vegyes képet mutat. A civil szervezeteket fontosnak tartják saját elképzeléseik megvalósítása és az akadémiai kereteken túlmutató lehetőségek biztosítása szempontjából, ugyanakkor úgy vélik, hogy a szervezetek hatása elsősorban az egyetemi környezetben érzékelhető, míg azon kívül korlátozottabb. Többen nagyobb változatosságot és az egyéni igényekhez jobban igazodó programokat várnának el a civil szervezetektől a hagyományos szociális és kulturális tevékenységek mellett (Kamionka, 2022).

A civil szervezetek legitimitásának és megbízhatóságának hallgatói megítélése

A legitimitás, azaz ne csak törvényesnek, hanem indokoltnak is tekintsék a civil szervezeteket kulcsfontosságú a civil társadalom megítélésében (Egholm et al., 2020). Az oroszországi Kirov régióban végzett vizsgálat szerint a hallgatók bizalmi szintje alacsony volt, amit elsősorban az információhiány és a szervezetekről rendelkezésre álló információk gyenge minősége magyarázott. A megkérdezettek közül mindössze minden tizedik hallgató rendelkezett megfelelő ismeretekkel a nonprofit szervezetek működéséről, és jellemző volt, hogy nem kívántak felelősséget vállalni olyan kezdeményezésekben, amelyekben nem bíztak meg (Kozirkov & Szitnyikova, 2020). A spanyol hallgatók ezzel szemben magasabb bizalmat tanúsítottak bizonyos szervezettípusok iránt. Aktívan követték a civil szervezetek közösségimédia-felületeit, és úgy érezték, hogy véleményüket retorzió nélkül megoszthatják, ami a szervezetek átláthatóságának és nyitottságának percepciójára utal (García et al., 2019). Pakisztánban a civil szervezetek legitimitását gyengítette a pénzügyi függetlenség hiánya és az erőteljes állami befolyás. A hallgatók szerint a szervezetek szakpolitikai javaslatai gyakran nem jutnak el a döntéshozókhoz, míg az állami beavatkozás korlátozza autonómiájukat (Jahan, 2021). Az ukrán hallgatók közül sokan úgy vélték, hogy egyes hallgatói szervezetek elsősorban szórakoztató funkciót töltenek be, és nem járulnak hozzá érdemben a társadalmi részvétel erősítéséhez. Néhányan a hallgatói érdekképviselőket a szovjet korszak maradványainak tekintették, amelyek működése elsősorban anyagi előnyök biztosítására irányul. Ugyanakkor jelentős potenciált láttak bennük, amennyiben működésük korszerűsödik és tevékenységük sokszínűbbé válik (Kamionka, 2022).

Hallgatói vélemények a civil szervezetek jövőbeli szerepéről

A Fülöp-szigeteken a hallgatók a civil szervezetek jövőjét az oktatási intézmények, a civil szféra és az állami szereplők közötti szorosabb együttműködésben látják. A szervezeteket a béke és a fejlődés katalizátorainak tekintik, amelyek strukturált ifjúságfejlesztési és vezetőképző programokon keresztül járulhatnak hozzá a társadalom fejlődéséhez (Habibon, 2025). Az orosz hallgatók szerint a civil szervezeteknek továbbra is az önzetlen segítségnyújtásra, a jótékonyagra és a közösségi szerepvállalás ösztönzésére kell építeniük tevékenységüket. Különösen fontosnak tartják a tudományos, kulturális és oktatási rendezvények szervezését, valamint az egyetemekkel való együttműködést az önkéntes részvétel elősegítése érdekében (Eremina & Retinskaya, 2024). A spanyol hallgatók esetében elvárásként fogalmazódik meg, hogy ezek a szervezetek járuljanak hozzá a részvételi kultúra fejlesztéséhez, a politikai tudatosság erősítéséhez, miközben kevésbé kötődnek a hagyományos intézményes politikához (Catalina-García et al., 2019). A pakisztáni hallgatók nagyobb szervezeti autonómiát várnak el az állami beavatkozásokkal szemben, valamint hatékonyabb

fellépést a társadalmi problémák megoldásában (Jahan, 2021). Az ukrán hallgatók a civil szervezetek modernizációját sürgetik. Olyan sokszínű és egyéni igényekhez igazodó tevékenységeket várnak, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a munkaerőpiaci elvárásokhoz, és együttműködnek a felsőoktatási intézményekkel a társadalmi változások támogatása érdekében (Kamionka, 2022). Egy pakisztáni kutatásban a hallgatók hangsúlyozták a vallásközi párbeszéd, a békeépítés, a helyi nyelvek és kulturális értékek megőrzésének fontosságát, valamint a nemek közötti egyenlőség előmozdítását a civilek által (Ibrar et al., 2023).

Hallgatói részvétel a civil szervezetek munkájában

A civil szervezetekben való tényleges részvétel országonként jelentős különbségeket mutatott, ami arra utal, hogy a civil aktivitás mértéke nagymértékben függ az adott társadalmi és intézményi környezettől.

Egy 2199 fős mintán végzett felmérés eredményei azt mutatták, hogy az eredményes tanulmányi előmenetel gyakoribb a felsőoktatási tanulmányaik során önkéntes munkát végzők körében (Pusztai et al., 2021). A civil szervezetekben önkéntes munkát végző hallgatók motivációi, az önkéntesség előnyei és az ezzel járó kihívások sokrétűek. Szükséges és kulcsfontosságú, hogy az oktatási intézmények és a civil szervezetek hatékony önkéntes programokat dolgozzanak ki, amelyek kezelik ezeket az akadályokat, miközben elősegítik az elkötelezettséget (Mori, 2025). A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a közösségi szolgálatra épülő tanulási programok pozitívan befolyásolják a hallgatók jövőbeli közösségi szerepvállalását, cselekvőképességét és társadalmi felelősségvállalását (Knapp et al., 2010).

A spanyol hallgatók körében viszonylag magas részvételi arány figyelhető meg: a válaszadók 42,8%-a valamilyen társadalmi szervezet vagy egyesület tagja volt, a legnépszerűbbek a sportegyesületek voltak, amelyekben a hallgatók 20%-a vett részt (Catalina-García et al., 2019). Ezzel szemben Ukrajnában a részvételi szint alacsonyabbnak bizonyult. A hallgatók több mint 56%-a nem vett részt helyi közösségi tevékenységekben. A részvétel jellemzően hallgatói önkormányzatokon és diákegyesületeken keresztül valósult meg, miközben jelentős eltérések mutatkoztak az egyes nyelvi csoportok aktivitási szintje között (Kamionka, 2022). A pakisztáni kutatások még alacsonyabb részvételi szintet tártak fel. A Peshawari Egyetem hallgatóinak többsége sem önkéntes közösségi munkában, sem társadalmi ügyeket támogató kampányokban nem vett részt korábban. Csupán néhányan kapcsolódtak aláírásgyűjtésekhez vagy online petíciókhoz (Ibrar et al., 2023). Ugyanakkor az iszlámábádi hallgatók 35%-a úgy vélte, hogy a civil szervezetek hozzájárulnak a demokrácia erősítéséhez, 45%-uk szerint ösztönzik a békés tiltakozást és a választási részvételt, míg 39%-uk szerint a politikai pártokkal való kapcsolatteremtést is elősegítik (Jahan, 2021). A Fülöp-szigeteki aktív hallgatók a tagsági és vezetői szerepekben egyaránt részt vettek, és a szervezeti részvételt olyan tapasztalatként értékelték, amely elősegíti az egyéni fejlődést és

a közösségi felelősségvállalást. Ez a pozitív élmény a jövőbeni civil aktivitás iránti nyitottságot is erősítette (Habibon, 2025). Az orosz hallgatók jelentős része ugyan korábban még nem rendelkezett tapasztalattal, de nyitottnak mutatkozott a jövőbeli részvételre, különösen a tudományos, kulturális és oktatási rendezvények szervezésében, illetve az önkéntes tevékenységekben (Eremina & Retinskaya, 2024). A perui hallgatók sajátos mintázatot mutattak: bár ritkán tartoztak politikai szervezetekhez, aktívan részt vettek társadalmi tiltakozó mozgalmakban, és erős elkötelezettséget mutattak a nemzeti problémák megoldása iránt (Cano-Correa et al., 2017).

Módszertan

A kutatási kérdés a szakirodalom részletes megismerése után a következőképpen került megfogalmazásra:

Hogyan látják a főiskolai (egyetemi) hallgatók a civil szervezetek társadalmi relevanciáját, legitimitását és jövőbeli szerepét, és milyen mértékben hajlandóak részt venni ezeknek a szervezeteknek a munkájában?

Kutatási adatfelvétel

A tanulmány empirikus alapját kvantitatív adatfelvétel képezte, amely kérdőíves módszerrel valósult meg. Az online elérhetőség 2026. május 12-től kezdődően két hétig volt biztosított. A kvantitatív megközelítés alkalmazása lehetővé tette a civil szervezetekkel kapcsolatos attitűdök, részvételi mintázatok és jövőorientáció közötti összefüggések statisztikai elemzését. A kutatás keresztmetszeti jellegű, azaz egy adott időpontban rögzítette a válaszadók attitűdjeit, ami alkalmassá vált az összefüggések feltárására.

Az adatfelvétel standardizált kérdőív segítségével történt, amely biztosította a válaszok összehasonlíthatóságát és a mérési megbízhatóságot. A kérdőív önkitöltős formában került alkalmazásra, ami növelte annak kockázatát, hogy a válaszok szubjektív percepciókat tükröznek.

Minta

A minta a Dunaújvárosi Egyetem hallgatóiból állt, amely nappali (122 fő) és levelező (225 fő) képzésben részt vevő csoportokat egyaránt tartalmazott. Az adattisztítást követően a teljes minta nagysága $N = 347$ fő. A mintában a nők aránya 57,9%, a férfiaké 42,1%. Az életkori eloszlás a fiatalabb korcsoportok felé tolódott, ami összhangban áll a hallgatói minta jellegével. A válaszadók többsége városi lakóhelyről érkezett, továbbá különböző képzési területeket és az ország valamennyi régióját képviselték.

A mintában a városban élők aránya 61,7% (a fővárost is beleértve 70,9%), míg a községben élők aránya 29,1%. Az életkor, a nemi megoszlás és a szakok tekintetében az 1. táblázat tartalmazza a részleteket.

1. táblázat. A minta főbb demográfiai jellemzői (N = 347)

Változó	Kategória	N	%
Képzési forma	Nappali	122	35,2
	Levelező	225	64,8
Nem	Nő	201	57,9
	Férfi	146	42,1
Lakóhelytípus	Főváros	32	9,2
	Város	214	61,7
	Község	101	29,1
Szak	Gazdálkodási és menedzsment	192	55,3
	Kommunikáció- és médiatudomány	88	25,4
	Informatikus	31	8,9
	Gépészmérnök	24	6,9
	Műszaki menedzser	11	3,2
	Szakoktató	1	0,3
Életkor	18–19	7	2,0
	20–24	141	40,6
	25–29	56	16,1
	30–34	43	12,4
	35–39	35	10,1
	40–44	29	8,4
	45–49	21	6,1
	50–54	9	2,6
	55–59	5	1,4
	60–64	0	0,0
	65–69	1	0,3

Forrás: saját szerkesztés

Ez a mintaösszetétel lehetővé tette az eltérő élethelyzetek és társadalmi tapasztalatok érvényre jutását. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a minta nem tekinthető reprezentatívnak a teljes sokaságra, így az eredmények általánosíthatósága korlátozott. A minta heterogenitása – különösen az életkor és élethelyzet tekintetében – viszont lehetővé teszi a civil szervezetek megítélésében a strukturális mintázatok feltárását.

A kérdőív felépítése és mérési eszközök

A kérdőív több tematikus blokkból állt, amelyek a civil szervezetekkel kapcsolatos attitűdök és viselkedések különböző dimenzióit mérték. Az egyes állítások ötfokú Likert-skálán kerültek megfogalmazásra, ami lehetővé tette, hogy alkalmazott mérési eszközként számszerűsítse az attitűdvizsgálatokban jelenlévő szubjektív véleményeket. Az 1-es érték az „egyáltalán nem értek egyet”, míg az 5-ös érték a „teljes mértékben egyetértek” kategóriát jelentette.

A kérdőív főbb dimenziói a következők voltak:

- civil szervezetek legitimitása
- szakterületi relevancia
- állam–civil viszony
- civil részvétel és személyes tapasztalat
- jövőorientáció

A kérdőív egy nyitott kérdést is tartalmazott, amelyben a válaszadók saját szavaikkal fejthették ki véleményüket a civil szervezetek működéséről és jövőbeli szerepéről. A kvalitatív válaszok feldolgozása tematikus tartalomelemzéssel történt, amely során az ismétlődő narratívákat és visszatérő értelmezési mintázatokat azonosítottuk. Az elemzés során a válaszok több fő kategóriába rendeződtek, különös tekintettel a társadalmi hasznosság, a részvétel, a bizalom és a jövőbeli szerep megítélésére.

Változók és indexképzés

Az elemzés során a kérdőív egyes tételeiből a következő összevont indexek kerültek kialakításra annak érdekében, hogy az elméleti konstrukciókat megbízható módon tudjuk mérni.

- LEGIT – a civil szervezetek legitimitásának megítélése
- RELEV – a civil szféra szakterületi relevanciájának megítélése
- STATE – az állam és civil szféra viszonyának értelmezése
- PART – a civil szervezetekkel kapcsolatos részvétel
- FUTURE – a civil szféra jövőbeli szerepének megítélése

2. táblázat. Az indexek felépítése

Index	Kérdések
LEGIT	8 db kérdés Fontos szerepet töltenek be a társadalomban, Valódi társadalmi igényekre reagálnak, Működésük nélkülözhetetlen.
RELEV	1. Szociális ellátás
	2. Oktatás
	3. Környezetvédelem
	4. Egészségügy
	5. Kultúra és közösségi élet
	6. Sport és szabadidő
	7. Érdekképviselés és jogvédelem
STATE	1. A társadalmi problémák megoldása elsősorban az állam feladata.
	2. A civil szervezeteknek inkább kiegészítő szerepet kellene betölteniük.
	3. A civil szervezetek sok esetben hatékonyabbak, mint az állami intézmények.
	4. A civil szervezetek túl nagy szerepet vállalnak egyes területeken.
	5. Az államnak erősebben kellene támogatnia a civil szervezeteket.
PART	1. Részt vettem már civil szervezet tevékenységében.
	2. Támogattam már civil szervezetet (pl. adomány).
	3. Szívesen részt vennék civil szervezet munkájában a jövőben.
	4. A civil szervezetek számomra személyesen is relevánsak.
FUTURE	1. A civil szervezetek szerepe a jövőben növekedni fog.
	2. Egyre nagyobb szükség lesz civil szervezetekre.
	3. A civil szervezetek jelentősége csökkenni fog.
	4. A civil szervezetek kulcsszerepet játszanak majd a jövő társadalmi problémáinak megoldásában.

Forrás: saját szerkesztés

Az indexek az egyes tételek átlagolásával jöttek létre, amely lehetővé teszi a mögöttes látens konstrukció stabilabb és megbízhatóbb mérését, valamint csökkenti az egyes tételekből eredő véletlen mérési hibák hatását (DeVellis, 2021). A lekérdezés során tudatosan alkalmazott, fordított irányú tételek a feldolgozáskor átkódolásra kerültek, biztosítva az indexek megfelelő értelmezését.

Adatelemzési eljárások

Az adatelemzés több lépésben történt. Először leíró statisztikai módszerekkel vizsgáltuk az egyes változók gyakoriságát és alapvető jellemzőit. Ezt követően korrelációs elemzést alkalmaztunk a változók közötti lineáris kapcsolatok feltárására, amely lehetővé tette az egyes dimenziók közötti kapcsolatok erősségének vizsgálatát. A kutatás központi elemként lineáris regressziós modellt is alkalmazott, amely lehetővé tette több magyarázó változó egyidejű hatásának vizsgálatát.

Az egyes indexek belső megbízhatóságát Cronbachalfa mutatóval vizsgáltuk. Az eredmények alapján a társadalmi legitimitás ($\alpha = 0,81$), relevancia ($\alpha = 0,85$), a részvétel ($\alpha = 0,82$) és a jövőorientáció ($\alpha = 0,77$) skálák egyaránt jó megbízhatóságot mutattak, ami megerősíti a konstrukciók mérési stabilitását. Az állam és civil szféra viszonyának értelmezése (STATE $\alpha = 0,46$) elmarad a társadalomtudományi kutatásokban általánosan elfogadott küszöbértéktől, ami gyenge belső konzisztenciájára utal.

Eredmények

Leíró statisztikai eredmények

A vizsgálat első lépéseként az egyes fő dimenziók leíró statisztikai jellemzőinek meghatározása történt. Az elemzés során kialakított indexek átlageredményei a civil szervezetek megítélésének több fontos aspektusát tárták fel.

A legitimitás index átlaga ($M = 3,46$) mérsékelten pozitív társadalmi megítélésre utal, ami azt jelzi, hogy a válaszadók alapvetően elfogadják a civil szervezetek társadalmi szerepét.

A relevanciaindex mutatója ($M = 4,03$) magas pozitív értéket adott, a válaszadók szerint a civil szervezetek erősen relevánsak.

Az állam–civil viszony index ($M = 3,70$) arra utal, hogy a válaszadók a civil szervezetek szerepét az állami működés fontos kiegészítőjének tekintik.

A részvételi index ($M = 2,96$) alacsonyabb értéke ugyanakkor arra utal, hogy a civil szervezetekhez kapcsolódó tényleges aktivitás korlátozott. Ez a különbség a legitimitás és részvétel között jól illeszkedik a társadalmi tőke és részvétel szakirodalmában megfigyelt mintázatokhoz.

A jövőorientáció mutatója ($M = 3,55$), ha mérsékelten is, viszonylag optimista jövőképet jelez.

Részletes statisztikai elemzés

Egységes nemparaméteres demográfiai összehasonlítás

A vizsgálat célja annak megállapítása volt, hogy az öt index eloszlása különbözik-e az egyes demográfiai és képzési csoportok között. Az elemzésben egységesen Kruskal-Wallis H-próbát alkalmaztunk. Az egységes próba alkalmazásának külön előnye, hogy ugyanazzal a statisztikai logikával vizsgálható a kétkategóriás képzési forma és nem, valamint a többkategóriás életkor, szak és lakóhelytípus.

Az indexek több ötfokú Likert-tétel átlagolásával létrehozott kompozit mutatók. Bár ezek a gyakorlatban gyakran közel intervallumskálaként kezelhetők, az eloszlásuk korlátozott tartományú és több ponton diszkrét, továbbá egyes demográfiai kategóriák csoportlétszáma erősen eltér. A rangalapú módszer ezért robusztus választás, mert nem igényli a csoportonkénti normalitás és varianciahomogenitás szigorú feltételezését.

A nullhipotézis minden demográfiai-index párnál az, hogy az adott index rangeloszlása nem különbözik a demográfiai kategóriák között. A statisztikai döntési szintet a társadalomtudományokban szokásos 0,05 értéken rögzítjük. $p < 0,05$ esetén a csoportok közötti különbséget statisztikailag szignifikánsnak tekintjük, $p \geq 0,05$ esetén pedig nem tekintjük igazoltnak.

A szignifikancia mellett epsilon-négyzet (ϵ^2) effektusméret számítása is megtörtént.

Amennyiben egy többkategóriás változónál az omnibusz Kruskal-Wallis-próba szignifikáns, a konkrét csoportkülönbségeket páronkénti Mann-Whitney U-próbával vizsgáltuk. A szakoktató kategóriában mindössze egy válaszadó szerepel, ezért ez a kategória az omnibusz leírásban megmarad.

3. táblázat. Összesített eredmény * $p < 0,05$

Demográfiai változó	LEGIT	PART	FUTURE	RELEV	STATE
Képzési forma	$p = 0,9584$	$p = 0,3017$	$p = 0,3811$	$p = 0,9185$	$p = 0,9002$
Életkori kategória	$p = 0,4461$	$p = 0,7115$	$p = 0,1622$	$p = 0,3130$	$p = 0,3553$
Nem	$p = 0,0012 *$	$p = 0,0011 *$	$p = 0,0604$	$p = < 0,001 *$	$p = 0,7847$
Szak	$p = 0,0494 *$	$p = 0,0021 *$	$p = 0,4008$	$p = 0,2311$	$p = 0,5209$
Lakóhelytípus	$p = 0,3466$	$p = 0,2529$	$p = 0,6608$	$p = 0,3581$	$p = 0,0635$

Forrás: saját szerkesztés

Az első vizsgálatban egységes Kruskal-Wallis H-próbával elemeztük az öt demográfiai háttérváltozó és az öt civil attitűdindex kapcsolatát. A választott rangalapú eljárás lehetővé tette, hogy két- és többkategóriás háttérváltozókat azonos statisztikai logikával hasonlítsunk össze.

A képzési forma egyik indexnél sem mutatott szignifikáns különbséget, és az effektusméretek is elhanyagolhatók voltak. Ez alapján a nappali és levelező hallgatók civil szervezetekkel kapcsolatos attitűdjei a vizsgált dimenziókban lényegében hasonlóak.

Az életkori kategóriák egyik indexnél sem adtak statisztikailag igazolt csoportkülönbséget. A szélső korcsoportok alacsony elemszáma miatt az életkor esetében különösen indokolt az óvatos értelmezés.

A nem ezzel szemben három index esetében is szignifikáns differenciáló tényezőnek bizonyult. A női válaszadók LEGIT-, PART- és RELEV-értékei szignifikánsan magasabbak voltak a férfi válaszadókénál. Ezek a nemek közötti különbségek statisztikailag megbízhatók, de az epsilon-négyzet értékek alapján kis hatásnagyságúak. A FUTURE és STATE index nem különbözött szignifikánsan a nemek között.

A szak szerinti omnibusz vizsgálat a LEGIT és a PART esetében adott $p < 0,05$ szintű eredményt. A LEGIT szakok szerinti különbsége azonban gyenge és instabil, mert a Holm-korrigált post hoc összehasonlítások nem azonosítottak szignifikáns szakpárt. A PART esetében a szakhatás egyértelműbb volt, és az informatikus hallgatók alacsonyabb részvételi/személyes bevonódási értékei különösen kiemelkedtek. A Holm-korrigált post hoc elemzésben az informatikus hallgatók PART-értéke a kommunikáció- és médiatudomány, valamint a gazdálkodási és menedzsment szakos hallgatókéhoz képest is szignifikánsan alacsonyabb maradt.

A lakóhelytípus egyik index esetében sem bizonyult statisztikailag szignifikáns differenciáló tényezőnek.

Összességében a kétváltozós demográfiai összehasonlítás azt mutatja, hogy a vizsgált háttérváltozók közül elsősorban a nem, kisebb mértékben pedig a szak kapcsolódik az attitűdindexekhez.

Regresszióelemzés

A vizsgálat célja annak meghatározása volt, hogy a demográfiai háttérváltozók közül melyek mutatnak önálló kapcsolatot az egyes indexekkel akkor, amikor a többi háttértényezőt egyidejűleg kontrolláljuk. A lineáris regresszió használatát az is indokolta, hogy a cél nem az egyes kategóriák teljes eloszlásának összehasonlítása, hanem a demográfiai prediktorok részleges és együttes magyarázóerejének becslése volt.

A modellekben a képzési forma, a nem, a szak és a lakóhelytípus dummy változókkal szerepel. A referencia-kategóriák a levelező képzés, a férfi nem, a gazdálkodási és menedzsment szak és a városi lakóhely.

A szakoktató kategóriában egyetlen válaszadó van, ezért ezt az egy esetet a fő regressziós modellekből kizártuk. A regressziós modellek elemszáma így $N = 346$.

Ez a döntés megakadályozta, hogy egy egyszemélyes kategóriához külön dummy-együtthatót és bizonytalan standard hibát rendeljünk.

4. táblázat. A regressziós modellek összesített illeszkedése

Index	N	R ²	Korr. R ²	Robusztus F	p	Értékelés
LEGIT	346	0,052	0,026	1,989	0,0399	Szignifikáns
PART	346	0,076	0,051	3,843	<0,001	Szignifikáns
FUTURE	346	0,039	0,014	1,541	0,1321	Nem szignifikáns
RELEV	346	0,030	0,004	1,065	0,3880	Nem szignifikáns
STATE	346	0,032	0,006	1,446	0,1673	Nem szignifikáns

Forrás: saját szerkesztés

A teljes demográfiai modell a LEGIT és PART index esetében szignifikáns. A leg-erősebb magyarázóerejű modell a PART, de ennek R² értéke is csak 0,076, vagyis a demográfiai háttér a PART varianciájának mintegy 7,6%-át magyarázza. A FUTURE, RELEV és STATE teljes modellje nem szignifikáns, ezért ezeknél a részletes egyedi koefficienseket elsősorban exploratív jelleggel értelmezzük.

5. táblázat. Standardizált regressziós hatások

Prediktor	LEGIT	PART	FUTURE	RELEV	STATE
Nappali	$\beta = 0,009$ $p = 0,9000$	$\beta = 0,099$ $p = 0,1715$	$\beta = 0,111$ $p = 0,1149$	$\beta = -0,011$ $p = 0,8864$	$\beta = -0,058$ $p = 0,4558$
Életkor	$\beta = 0,057$ $p = 0,4231$	$\beta = 0,120$ $p = 0,0633$	$\beta = 0,126$ $p = 0,0896$	$\beta = 0,013$ $p = 0,8770$	$\beta = -0,038$ $p = 0,6455$
Nő	$\beta = 0,137$ $p = 0,0374$	$\beta = 0,119$ $p = 0,0505$	$\beta = 0,082$ $p = 0,1642$	$\beta = 0,125$ $p = 0,0397$	$\beta = -0,008$ $p = 0,8962$
Gépészmérnök	$\beta = -0,105$ $p = 0,1053$	$\beta = -0,050$ $p = 0,4138$	$\beta = -0,089$ $p = 0,1270$	$\beta = -0,072$ $p = 0,2803$	$\beta = -0,077$ $p = 0,1867$
Informatikus	$\beta = -0,049$ $p = 0,4314$	$\beta = -0,127$ $p = 0,0108$	$\beta = -0,052$ $p = 0,3289$	$\beta = 0,003$ $p = 0,9583$	$\beta = 0,039$ $p = 0,5123$
Kommunikáció- és médiatudomány	$\beta = 0,001$ $p = 0,9818$	$\beta = 0,069$ $p = 0,2379$	$\beta = 0,017$ $p = 0,7444$	$\beta = 0,012$ $p = 0,8221$	$\beta = -0,058$ $p = 0,2973$
Műszaki menedzser	$\beta = 0,012$ $p = 0,8031$	$\beta = 0,055$ $p = 0,4090$	$\beta = 0,002$ $p = 0,9772$	$\beta = 0,001$ $p = 0,9899$	$\beta = 0,027$ $p = 0,6138$
Főváros	$\beta = -0,077$ $p = 0,1490$	$\beta = -0,076$ $p = 0,0909$	$\beta = -0,049$ $p = 0,3561$	$\beta = -0,055$ $p = 0,3352$	$\beta = -0,115$ $p = 0,0279$
Község	$\beta = 0,011$ $p = 0,8516$	$\beta = 0,032$ $p = 0,5679$	$\beta = -0,017$ $p = 0,7668$	$\beta = -0,032$ $p = 0,5887$	$\beta = -0,114$ $p = 0,0539$

Forrás: saját szerkesztés

A standardizált béta-együtthatók nagysága egyik modellben sem tekinthető erősnek. A LEGIT esetében a női nem $\beta = 0,137$ értékkel pozitív, szignifikáns kapcsolatot mutat. A PART esetében az informatikus szakhoz $\beta = -0,127$, $p = 0,011$ egyedi kontraszt társul a gazdálkodási és menedzsment referencia-szakhoz képest, miközben a teljes szakblokk $p = 0,020$ alatt szignifikáns. A RELEV esetében a női nem egyedi β -ja pozitív és $p < 0,05$, de a teljes RELEV-modell nem szignifikáns, ezért ezt az eredményt csak exploratíván értelmeztük. A STATE esetében a fővárosi lakóhely egyedi negatív β -ja $p < 0,05$, de a teljes modell nem szignifikáns és a STATE index megbízhatósága is alacsony.

A jelen adatok alapján a legstabilabb demográfiai mintázatok a nem LEGIT-tel fennálló kapcsolata, valamint a szak PART-tal fennálló kapcsolata.

A kérdőív nyitott kérdésre adott válaszainak elemzése

A kérdőív végén szereplő nyitott kérdés lehetőséget biztosított arra, hogy a válaszadók saját szavaikkal fejtssék ki véleményüket a civil szervezetek működéséről és jövőbeli szerepéről. Az elemzésbe az érdemi tartalommal rendelkező válaszok kerültek bevonásra, míg az üres válaszokat, illetve a „nincs véleményem”, „nem tudom” típusú megjegyzéseket nem kerültek feldolgozásra. A nyitott kérdésre érkezett 348 válaszból 294 (84,5%) volt érdemben értelmezhető; ezek képezték a kvalitatív vizsgálat alapját. Az elemzés induktív tematikus tartalomelemzéssel készült. A kategóriák kialakítása manuálisan történt. A válaszok elsődleges nyílt kódolását követően az ismétlődő jelentéstartalmak alapján hét fő tematikus kategóriát alakítottunk ki (6. táblázat). Az egyes válaszok több kategóriába is besorolhatók voltak.

6. táblázat. A fő tematikus dimenziók (gyakoriság db)

Kategória	Jelentés	Tipikus tartalom	Megjelenési gyakoriság	Illusztratív idézet
társadalmi hasznosság	civil szervezetek fontossága	Segítség, közösség, problémamegoldás	112	„Fontos szerepet töltenek be a társadalomban.”
állami hiány pótlása	állam helyett működnek	szociális, ellátás, hiányosságok	124	„Ott segítenek, ahol az állam nem.”
jövőbeli erősödés	szerep növekedése	több feladat, nagyobb szükség	109	„A jövőben még fontosabb lesz a szerepük.”
részvétel hiánya	passzív attitűd	időhiány, személyes távolság	106	„Fontos, de nem veszek részt benne.”
bizalom és átláthatóság	hitelességi kérdések	korruptió, politikai hatás	90	„Fontos az átlátható működés.”

Kategória	Jelentés	Tipikus tartalom	Megjelenési gyakoriság	Illusztratív idézet
ambivalens megítélés	pozitív+ kritikus	„hasznos, de...” jellegű	89	„Vannak jók, de vannak visszaélések is.”
ismerethiány	alacsony tudás	nincs tapasztalat	73	„Nem vagyok tisztában a működésükkel.”

Forrás: saját szerkesztés

A fő kvalitatív mintázat megmutatta, hogy a válaszok alapján a civil szervezetek megítélése alapvetően pozitív: a válaszadók döntő többsége hangsúlyozta társadalmi fontosságukat, különösen a szociális ellátás, a közösségépítés és az érdekképviselés területén.

Ugyanakkor a válaszokban visszatérően megjelenik, hogy a civil szervezetek támogatása inkább attitűdszinten jelenik meg, míg az aktív részvétel gyakran alacsony, amit több válaszadó időhiánnyal vagy személyes érintettség hiányával indokol. Az attitűd–viselkedés eltérése tehát ezúton is megerősítést nyert.

A kvalitatív válaszok egy része kritikus elemeket is tartalmazott. Több esetben megjelent a civil szervezetek átláthatóságával, politikai függetlenségével és forrás-felhasználásával kapcsolatos bizonytalanság, árnyalt kettősséget feltárva.

Gyakori értelmezési keretként jelent meg továbbá, hogy a civil szervezetek az állami működés hiányosságait pótolják, különösen a szociális és helyi közösségi ellátás területén. Ez a strukturális szerep betöltését hangsúlyozza.

A nyitott kérdésre adott válaszok tematikus elemzése több, egymással együtt élő attitűddimenziót tárt fel.

Következtetések

A tanulmány célja a civil szervezetek társadalmi megítélésének vizsgálata volt hallgatói mintán, különös tekintettel a legitimitás, a társadalmi relevancia, a részvétel, a jövőorientáció és az állam-civil kapcsolatok megítélésére. Az eredmények alapján a civil szervezetekről kialakított attitűd összességében pozitívnak tekinthető, ugyanakkor a különböző dimenziók eltérő intenzitással jelennek meg a válaszadók gondolkodásában.

A leíró statisztikai eredmények egyik legfontosabb tanulsága, hogy a válaszadók a civil szervezetek társadalmi relevanciáját értékelték a legmagasabbra, míg a tényleges részvételhez kapcsolódó mutató alacsonyabb értéket mutatott. A hallgatók tehát alapvetően fontosnak és hasznosnak tartják a civil szervezetek működését, azonban ez a pozitív megítélés nem minden esetben jár együtt személyes bevonódással vagy aktív részvétellel. A legitimitás, a relevancia és a jövőbeli

szeressel kapcsolatos optimista várakozások mögött így egyfajta attitűd-részvételi rés figyelhető meg.

A demográfiai összehasonlítások azt mutatták, hogy a vizsgált háttérváltozók közül elsősorban a nem és kisebb mértékben a szak kapcsolódik a civil szervezetekkel kapcsolatos attitűdökhöz. A női válaszadók szignifikánsan pozitívabban ítélték meg a civil szervezetek legitimitását és társadalmi relevanciáját, valamint magasabb részvételi értékeket mutattak. Ugyanakkor ezeknek a különbségeknek a hatásnagysága alacsony volt, ami arra utal, hogy a nemi különbségek léteznek, de nem tekinthetők meghatározó erejűnek.

A képzési terület vizsgálata szintén szolgáltat releváns eredményekkel. Az informatikus hallgatók részvételi és személyes bevonódási mutatói szignifikánsan alacsonyabbak voltak egyes más szakok hallgatóihoz képest. Ez arra utalhat, hogy az egyes szakmai kultúrák és képzési környezetek eltérő módon kapcsolódnak a civil és közösségi aktivitásokhoz. Ugyanakkor a szak hatása sem bizonyult általánosan erős tényezőnek, mivel a legtöbb attitűddimenzió esetében nem jelentkezett szignifikáns különbség.

A kutatás fontos eredménye, hogy sem a képzési forma, sem az életkor, sem a lakóhelytípus nem bizonyult érdemi magyarázó tényezőnek a civil szervezetekkel kapcsolatos attitűdök alakulásában. A regressziós modellek is azt mutatták, hogy a demográfiai háttér összességében viszonylag kis mértékben járul hozzá az egyes indexek varianciájának magyarázatához. A legjobban illeszkedő modell esetében is mindössze 7,6%-os magyarázott varianciát kaptunk, ami arra utal, hogy a civil szervezetek megítélését valószínűleg nem elsősorban demográfiai, hanem attitűdbeli, értékrendi, illetve tapasztalati tényezők alakítják.

A kvalitatív eredmények tovább árnyalták a statisztikai elemzésből kirajzolódó képet. A nyitott kérdésre adott válaszok alapján a hallgatók többsége a civil szervezeteket fontos társadalmi szereplőként értelmezi, amelyek képesek olyan problémák kezelésére is, amelyekre az állami intézmények nem mindig tudnak megfelelő választ adni. A válaszok ugyanakkor azt is jelezték, hogy a pozitív megítélés mellett megjelennek a bizalommal, az átláthatósággal és a finanszírozással kapcsolatos bizonytalanságok. A civil szervezetek jövőbeli szerepének erősödését sok válaszadó valószínűnek tartotta, de ezt gyakran a társadalmi bizalom és az együttműködési képesség feltételéhez kötötte.

Összességében a kutatás eredményei arra utalnak, hogy a civil szervezetek hallgatói megítélése alapvetően kedvező. A civil szektor társadalmi elfogadottsága és relevanciája magas, miközben az aktív részvétel szintje mérsékeltebb. A vizsgált demográfiai jellemzők csak korlátozott magyarázóerővel rendelkeznek, ami arra utal, hogy a civil szervezetekhez való viszonyulás mögött elsősorban nem társadalmi-demográfiai háttértényezők, hanem attitűdök, értékek és egyéni tapasztalatok állhatnak. A civil szervezetek számára ebből az következik, hogy a társadalmi támogatottság fenntartása mellett különös figyelmet kell fordítaniuk a tényleges részvétel ösztönzésére, mivel a pozitív attitűdök önmagukban nem vezetnek automatikusan aktív bevonódáshoz. A részvétel alacsony szintje összhangban áll a hazai empirikus kutatásokkal, amelyek az önkéntes aktivitás visszaesésére és a civil szektor

erőforrásainak növekvő koncentrációjára hívják fel a figyelmet (Kiss et al., 2026). A részvétel korlátozottsága nem kizárólag hazai jelenség, hanem európai szinten is megfigyelhető, ahol a civil szervezetek növekvő igények és csökkenő erőforrások mellett működnek (European Fundraising Association, 2024).

A kutatás eredményeinek értelmezése során figyelembe kell venni a vizsgálat korlátait is. A minta nem reprezentatív, ezért az eredmények általánosíthatósága korlátozott. Az adatfelvétel önbevalláson alapult, ami különböző válaszadói torzítások lehetőségét hordozza magában. További korlátozó tényező, hogy a STATE index belső megbízhatósága alacsony volt (Cronbach- $\alpha=0,46$), ezért az erre vonatkozó eredmények fokozott óvatossággal értelmezendők. Végül a nyitott kérdés lehetőséget adott ugyan a kvalitatív kiegészítésre, de nem helyettesíti a mélyinterjúkra vagy fókuszcsoportos vizsgálatokra épülő kvalitatív kutatások mélységét.

Gyakorlati következmények, ajánlások a civil szervezetek számára

A kutatás eredményei több gyakorlati tanulsággal szolgálnak a civil szervezetek, az egyetemek és a döntéshozók számára. A civil szektor egyik legfontosabb kihívása nem elsősorban a társadalmi elfogadottság növelése, hanem a meglévő pozitív attitűdök aktív részvétellel alakítása. A civil szervezetek számára ezért kiemelt jelentőségű lehet olyan programok, önkéntes lehetőségek és közösségi részvételi formák kialakítása, amelyek alacsony belépési küszöböt biztosítanak a fiatalok számára, és lehetővé teszik a fokozatos bevonódást.

A hallgatók jelentős része fontos társadalmi szereplőként tekint a civil szervezetekre, ugyanakkor a bizalom, az átláthatóság és a működési hatékonyság kérdései továbbra is meghatározóak a megítélésükben. Ezért a civil szervezetek hosszú távú működése szempontjából kulcsfontosságú az átlátható működés, a társadalmi elszámoltathatóság és az eredmények hatékony kommunikációja. A kutatás eredményei azt sugallják, hogy a társadalmi támogatottság fenntartásának fontos feltétele a szervezetek hitelességének folyamatos erősítése. Az egyetemek számára az eredmények azt jelzik, hogy a civil részvétel ösztönzése érdekében érdemes nagyobb hangsúlyt fektetni a közösségi szerepvállalást támogató programokra, projektekre és gyakorlati tapasztalatszerzési lehetőségekre. Különösen fontos lehet azoknak a hallgatói csoportoknak a megszólítása, amelyek esetében a részvételi hajlandóság alacsonyabbnak bizonyult. Az ilyen kezdeményezések hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a civil szervezetekkel kapcsolatos pozitív attitűdök tényleges közösségi aktivitásban is megjelenjenek.

További kutatási irányok

A kutatás eredményei több olyan kérdést is felvetnek, amelyek további vizsgálatot igényelnek. Az egyik legfontosabb kutatási irány annak feltárása lehet, hogy

- Cano-Correa, A. M., Quiroz-Velasco, M.T. & Nájjar-Ortega, R. (2017). College students in Lima: Politics, media and participation. *Comunicar*, 25(53), 71–79. https://www.scipedia.com/public/Cano-Correa_et_al_2017a
- Carrington, M. J., Neville, B. A., & Whitwell, G. J. (2010). Why ethical consumers don't walk their talk. *Journal of Business Ethics*, 97(1), 139–158. <https://doi.org/10.1007/s10551-010-0501-6>
- Catalina-García, B., García-Jiménez, A. & Sendra, J.M. (2019). Social and political engagement of university students in the digital sphere: Uses of social networks for citizen participation. *Anàlisi: Quaderns de Comunicació i Cultura*, 60, 25–41. <https://doi.org/10.5565/rev/analisi.3179>
- Cohen, J. L., & Arato, A. (1994). *Civil society and political theory*. MIT Press.
- Dalton, R. J. (2008). Citizenship norms and the expansion of political participation. *Political Studies*, 56(1), 76–98. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2007.00718.x>
- DeVellis, R. F. (2021). *Scale development: Theory and applications* (4th ed.). Sage.
- Egholm, L., Heyse, L., & Mourey, D. (2020). Civil society organizations: the site of legitimizing the common good—A literature review. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 31(1), 1–18. <https://doi.org/10.1007/s11266-019-00171-y>
- Eremina, E. & Retinskaya, V.N. (2024). Volunteer activity in the view of student youth: Regional aspect (On the Example of Penza Region). *Теория и практика общественного развития*, (10), 56–62. <https://doi.org/10.24158/tipor.2024.10.6>
- European Fundraising Association. (2024). *Nonprofit Pulse Report 2024*.
- Evers, A. (1995). Part of the welfare mix: The third sector as an intermediate area. *Voluntas*, 6(2), 159–182. <https://doi.org/10.1007/BF02353995>
- Fukuyama, F. (2001). Social capital, civil society and development. *Third World Quarterly*, 22(1), 7–20. <https://doi.org/10.1080/713701144>
- Habibon, F.N. (2025). Socio-civic organization membership among college students in Sulu: A phenomenological study. *EPRA International Journal of Research & Development (IJRD)*, 10(11), 274–284. <https://doi.org/10.36713/epra24963>
- Hegedűs, S. (2019). A proszociális viselkedés egyes altípusainak megjelenése kiscsoportos óvodás gyermekek viselkedésében. *Iskolakultúra*, 29(2-3), 39–56. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2019.2-3.39>
- Ho, L. C., & Barton, K. C. (2020). Preparation for civil society: A necessary element of curriculum for social justice. *Theory & Research in Social Education*, 48(4), 471–491. <https://doi.org/10.1080/00933104.2020.1763880>
- Ibrar, M., Jamal, A., & Gul, A. (2023). The role of public universities in youth civic engagement and social responsibility: A Study of Social Sciences Faculty, University of Peshawar, Pakistan. *Journal of Social Sciences Review*, 3(2), 472–478. <https://doi.org/10.54183/jssr.v3i2.284>
- Jahan, M. (2021). The role of civil society organizations and political participation of youth in Pakistan. *Global Political Review*. 6(4), 43–53. [https://doi.org/10.31703/gpr.2021\(vi-iv\).05](https://doi.org/10.31703/gpr.2021(vi-iv).05)
- Jennings, M. K., & Stoker, L. (2004). Social trust and civic engagement. *The Journal of Politics*, 66(3), 701–728. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ap.5500077>

- Kamionka, M. (2022). University student organizations in Ukraine: on-campus youth policy and social participation. *Ensaio: Avaliação e Políticas Públicas em Educação*, 30(115). <https://doi.org/10.1590/s0104-40362021002903067>
- Kiss, J., Asztalos, K., Gerencsér, B., & Tóth, J. (2026). NIOK Civil Report 2025. *Civil Szemle*, 23(2), 5–38. <https://doi.org/10.62560/csz.2026.02.1>
- Knapp, T., Fisher, B., & Levesque-Bristol, C. (2010). Service-learning's impact on college students' commitment to future civic engagement, self-efficacy, and social empowerment. *Journal of Community Practice*, 18(2–3), 233–251. <https://doi.org/10.1080/10705422.2010.490152>
- Kozirkov, V. P., & Sztinyikova, E. L. (2020). Attitude of students towards the activities of socially oriented non-profit organizations: Awareness and development of human capital in the digital society. *Vestnik Permskogo nacional'nogo issledovatel'skogo politehničeskogo universiteta Social'no-èkonomičeskie nauki*. <https://doi.org/10.15593/2224-9354/2020.3.9>
- Kuti, É. (1996). A nonprofit szervezetek szerepe a kilencvenes évek magyar társadalmában és gazdaságában. *Közgazdasági Szemle*, 43(10), 905–919.
- Kuti, É. (2011). Government–nonprofit sector relations in Hungary: Aspirations, efforts, and impacts. In S. D. Phillips & S. R. Smith (Eds.), *Governance and regulation in the third sector* (pp. 142–163). Routledge
- Laki, I., Sebestény, I., & Bartal, A. M. (2023). A magyar kulturális civil-nonprofit szervezetek és az önkéntesség jellemzői a szakirodalmi elemzések és a statisztikák (2010–2021) alapján. *Önkéntes Szemle*, 3(3), 3–30. <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2023.3.3-30>
- Maier, F., Meyer, M., Burkart, C., & Terzieva, B. (2025). Societal roles of nonprofit organizations: Parsonian echoes and Luhmannian reframing of the organization–society interface. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 54(2), 327–349. <https://doi.org/10.1177/08997640241241321>
- Mori, G. B. (2025). Motivations, benefits, and challenges of students volunteering in civil society organizations: A scoping review. *International Journal of Social Science Research and Review*, 8(2), 62–73. <https://doi.org/10.47814/ijssrr.v8i2.2564>
- Nárai, M. (2004). A civil szervezetek szerepe és jelentősége az egyének, közösségek, illetve társadalom számára. *Educatio*, 13(4), 616–634.
- Oross, D., Szabó, A., & Papházi, V. (2024). Magyar fiatalok részvételi mintázatai a 21. század új kihívásainak tükrében. *Magyar Tudomány*, 185(7), 885–897. <https://doi.org/10.1556/2065.185.2024.7.6>
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.
- Pestoff, V. (2012). Co-production and third sector social services in Europe: Some concepts and evidence. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 23(4), 1102–1118. <https://doi.org/10.1007/s11266-012-9308-7>
- Pusztai, G., Fényes, H., & Markos, V. (2021). The effect of volunteering and voluntary group membership on student's persistence. *Heliyon*, 7(9). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07900>

- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Reisinger, A. (2010). Civil szervezetek és a civil elit szerepe a társadalmi folyamatokban. *Tér és Társadalom*, 24(2), 107–119. <https://doi.org/10.17649/TET.24.2.1316>
- Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1996). *The emerging nonprofit sector: An overview*. Manchester University Press.
- Salamon, L. M., Sokolowski, S. W., & List, R. (2004). *Global civil society: Dimensions of the non-profit sector* (Vol. 2). Kumarian Press.
- Scott, W. R. (2008). *Institutions and organizations: Ideas and interests* (3rd ed.). Sage.
- Sebestény, I. (2021). A magyar önkéntesség gazdasági ereje. *Önkéntes Szemle*, 1(4), 39–56. <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2021.3.39-56>
- Suchman, M. C. (1995). Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches. *Academy of Management Review*, 20(3), 571–610. <https://doi.org/10.2307/258788>
- Teorell, J. (2003). Linking social capital to political participation: Voluntary associations and networks of recruitment in Sweden. *Scandinavian Political Studies*, 26(1), 49–66. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.00079>
- Tuza, B., & Kovács, Z. (2024). A részvételi demokrácia kihívásai a városfejlesztésben. *Civil Szemle*, 21(4), 133–150. <https://doi.org/10.62560/csz.2024.04.7>
- van der Meer, T., & Dekker, P. (2011). Trustworthy states, trusting citizens. A multilevel study into objective and subjective determinants of political trust. *Political trust: Why context matters* (pp. 95–116). ECPR Press
- Varga, A. (2024). Alapítványi fenntartású felsőoktatási intézmények Magyarországon – digitalizáció, fenntarthatóság és esélyegyenlőség a nonprofit szervezetek szerepvállalásának sajátosságai. *Civil Szemle*, 21(5), 27–46. <https://doi.org/10.62560/CSZ.2024.05.2>
- Varga, A. (2025). Esélyegyenlőség, fenntartható fejlődés és a civil társadalom szerepe a felsőoktatásban: Etikai és társadalomfilozófiai megközelítés nemzetközi és magyarországi kontextusban. *Civil Szemle*, 22(5), 41–55. <https://doi.org/10.62560/CSZ.2025.05.3>
- Vasiliu, R. M. (2020). The Political and Civic Involvement of Students: a sociological research. *Technium Social Sciences Journal*, 9(1), 501–507. <https://doi.org/10.47577/tssj.v9i1.931>
- Verba, S., Scholzman, K., & Brady, H. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.
- Vida, L., & Bajnóczki, L. (2026). Elit hobbi vagy társadalmi erő? A civilek kapcsolathálózáti szegregációjának longitudinális vizsgálata. *Civil Szemle*, 23(3), 5–28. <https://doi.org/10.62560/csz.2026.03.1>